

Державне управління: удосконалення та розвиток № 2, 2017

УДК 351.862.4:332.12(043.3)

*О. П. Кайда,
аспірант, НАДУ при Президентіві України, м. Київ*

КОНЦЕПТ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

*O. Kaida,
graduate student at the NAPA President of Ukraine, Kyiv*

CONCEPT OF RESOURCE SUPPORT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SOCIAL DEVELOPMENT IN REGIONS

У представленій статті проведена систематизація теоретичних основ ресурсного забезпечення державного управління соціальним розвитком регіону; розкрито ресурсні компоненти, що вибудовують фундаментальну основу проведення аналізу соціально-економічних процесів.

In the present article the systematization the theoretical foundations of resource support of government social development of the region; disclosed resource components that are building the fundamental basis of the analysis of socio-economic processes.

В статье проведена систематизация теоретических основ ресурсного обеспечения государственного управления социальным развитием региона; раскрыто ресурсные компоненты, которые формируют фундаментальную основу проведения анализа социально-экономических процессов.

Ключові слова. ресурсне забезпечення, державне управління, соціальний розвиток, регіон, механізми державного управління соціальним розвитком.

Keywords. resource security, public administration, social development, the region, the mechanisms of government social development.

Ключевые слова. ресурсное обеспечение, государственное управление, социальное развитие, регион, механизмы государственного управления социальным развитием.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи дослідження ресурсного забезпечення державного управління соціальним розвитком закладені у працях концептуального характеру щодо державно-управлінських механізмів. Особливої уваги заслуговують роботи Авер'янова В., Атаманчука Г., Бакуменка В., Князева В., Малиновського В., Мельника А., Нижник Н., Олуйка В., Надолішнього П., Сурміна Ю., Цветкова В., Юзькова Л. та інших.

Змістовному аналізу теоретико-методологічних аспектів сутності соціального розвитку, його цілей, завдань та перспектив сприяють роботи закордонних дослідників, таких як Алкок П., Арон Р., Белл Д., Гелбрейт Дж., Дікон Б., Левін П., Тоффлер Е., Хайск Ф. та інші.

Об'єктом дослідження широкого кола українських науковців і фахівців стало вивчення механізмів активізації соціального розвитку серед них особливої уваги заслуговують роботи Амоші О., Власенко Н., Власюка О., Ворони В., Гансової Е., Калачової І., Курило І., Лібанової Е., Макарової О., Мандибури В., Новикової О., Осауленка О., Палія О., Папієва М., Пирожкова С., Садової У., Скуратівського В., Шевчука П. та інших.

Сучасний стан наукової розробки даної проблематики уможливує аналіз соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні, однак дослідження певних компонент ресурсного забезпечення державного управління соціальним розвитком не має під собою фундаментальної основи.

Метою дослідження є розгляд окремих аспектів проблем удосконалення державного управління соціальним розвитком регіону та систематизація компонент ресурсного забезпечення досліджуємих процесів з метою забезпечення оптимального їх використання.

Вступ. Для досягнення цілей державного управління соціальним розвитком регіону необхідні різні види ресурсів. Причому запорукою успішності та стратегічної спрямованості державного управління є забезпечення ефективного використання саме власних ресурсів держави. Тож, одним із базових завдань державного управління соціальним розвитком регіону є формування та ефективний розподіл наявного ресурсного потенціалу.

Основною сферою, яка впливає на соціальний розвиток і надає для нього ресурси, є соціальна сфера. Економічна, політична та культурно-духовна, фінансова, інвестиційна, інноваційна сфери, опосередковано беручи участь у формуванні інтеграційних якостей, впливаючи на соціальну сферу через окремі компоненти, в цілому залишаються зовнішніми відносно соціального розвитку. Вони утворюють з ним зв'язки, кожний з яких має неоднакове значення для соціального розвитку. Зосередження уваги на різних аспектах ресурсного забезпечення та на його раціональному використанні органами державного управління є необхідною умовою для успішного розв'язання проблем державного управління соціальним розвитком, що сприятиме загальному демократичному розвитку.

Результати. Під ресурсним забезпеченням державного управління соціальним розвитком регіону ми розуміємо сукупність ресурсів різного характеру для можливості реалізувати управління соціальним розвитком регіону.

Відзначимо, що державне управління соціальним розвитком регіону повинне бути спрямоване на розвиток і раціональне використання потенціалу регіону, а також на створення для населення економічної можливості реалізовувати свої навички та здібності з метою розвитку і задоволення своїх потреб і створення для суспільства стабільних умов.

Ресурсний потенціал державного управління соціальним розвитком регіону може бути визначений як наявність ресурсних можливостей, тобто одна з об'єктивних характеристик регіону, однак тільки частина потенціалу може бути ресурсним забезпеченням державного управління соціальним розвитком регіону. Саме сукупність ресурсного забезпечення, його оптимально-економічне використання визначає стійкість розвитку системи. Відповідно, ступінь стійкості розвитку визначається дієвістю, активністю, взаємозгодженню та ефективністю використання всієї сукупності і насамперед визначальних компонент ресурсного забезпечення.

Причому процес переходу ресурсу з потенціалу в забезпечення залежить, перш за все, від регіональної специфіки (об'єктивний чинник) і рішень, прийнятих суб'єктами державного управління соціальним розвитком регіону (суб'єктивний чинник). Суб'єктами державного управління соціальним розвитком у вузькому розумінні можемо назвати уповноважені органи державної влади, до яких належать як центральні та регіональні органи (законодавча та виконавча гілки), так і інші спеціалізовані суб'єкти.

Держава, виступаючи однією з головних дійових осіб у процесах державного управління соціальним розвитком задля створення відповідних умов для формування, розвитку та ефективної реалізації соціальної політики, повинна науково обгрунтовано використовувати весь свій арсенал впливу на об'єкт.

Об'єкт державного управління соціальним розвитком – це структурована соціальна спільність, яка функціонує під спрямовуючим впливом суб'єкта для досягнення відповідних (профільних) цілей системи державного управління. Об'єкти державного управління соціальним розвитком численні, мають специфічні особливості та характеристики. Це викликає необхідність чіткого визначення шляхів, методів і цілей впливу на той або інший об'єкт. У той же час об'єкти державного управління соціальним розвитком є взаємозалежні. Це означає, що вплив держави на певний об'єкт прямо або опосередковано буде впливати на інші об'єкти.

Об'єктами у досліджуємі сфері доцільно вважати як організації та установи, так і суспільні відносини, які виникають у процесі впливу держави на існуючі ситуації та проблеми з цього приводу і не можуть бути вирішені без втручання держави. Відповідно в процесі державного управління соціальним розвитком суб'єктно - об'єктній взаємодії властиві багатоконтактність, синергійність, поліструктурність, динамічність, поліфункціональність, поліфазність та багатоцільовий характер розвитку.

Виходячи з комплексності питання визначення стратегічних пріоритетів державного управління соціальним розвитком та реформування існуючої моделі соціально-економічного розвитку України, слід наголосити на важливості забезпечення владними інституціями ефективного використання наявних ресурсів, як бази для побудови країни загального благополуччя.

Державне управління складними соціальними системами зосереджено на механізмах формування керуючих впливів в процесі суб'єктно - об'єктної та об'єктно-суб'єктної взаємодії та на ресурсному забезпеченні їх розвитку[3, 36]. Формування механізмів державного управління соціальним розвитком, як сукупності управлінських (перш за все організаційних) засобів, за допомогою яких здійснюється ухвалення науково-обгрунтованих управлінських рішень і досягається ефективна їх реалізація, з метою підвищення рівня добробуту, розширення структури потреб та форм життєдіяльності населення у соціально-економічному середовищі представлено на рис. 1.

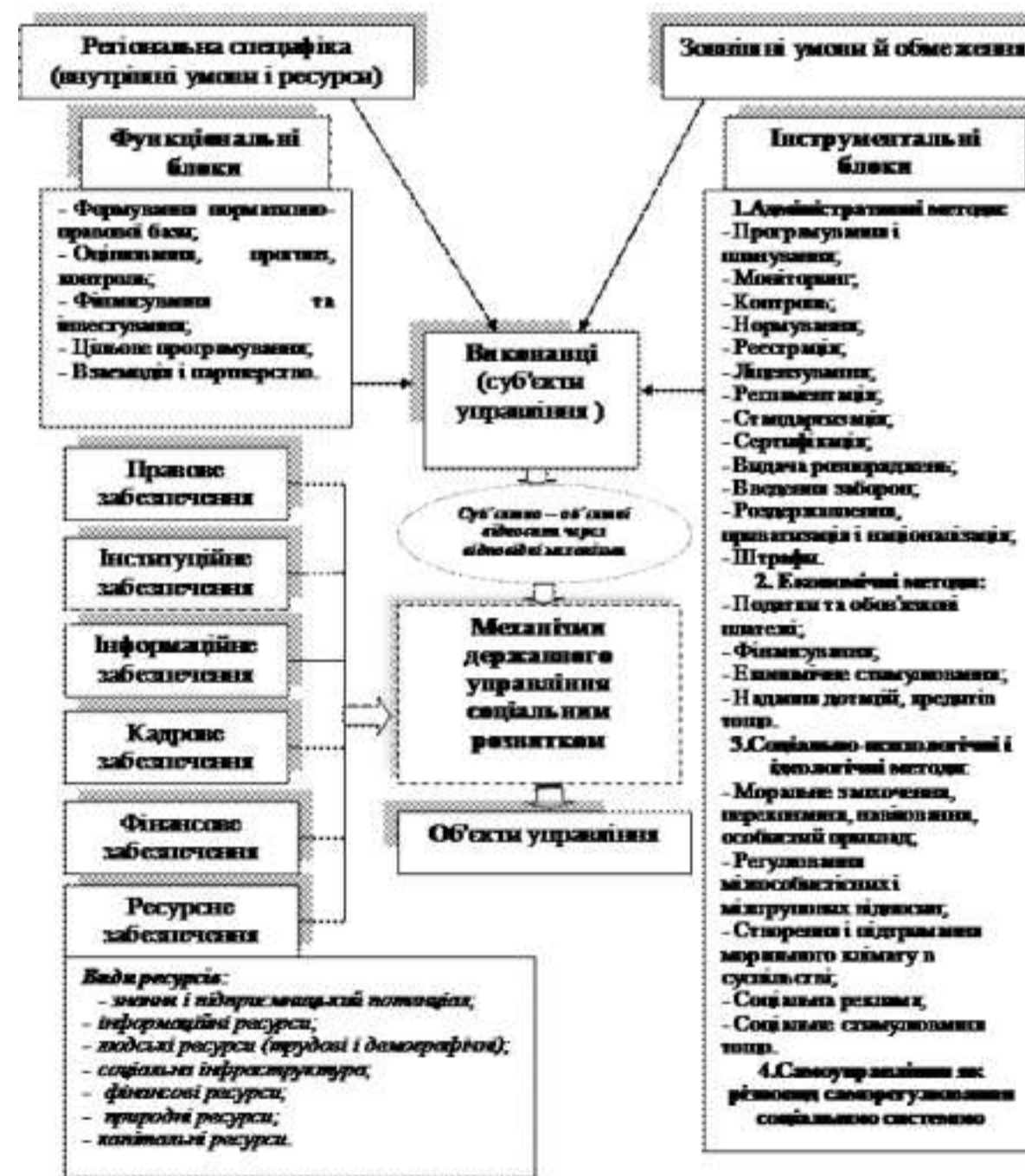

Рис. 1. Формування механізмів державного управління соціальним розвитком регіону

Перерахуємо ресурси, які є значущими і універсальними для державного управління соціальним розвитком у будь-якому регіоні: знання і підприємницький потенціал; інформаційні ресурси; людські ресурси (трудова і демографічна); соціальна інфраструктура; фінансові ресурси; природні ресурси; капітальні ресурси. Розглянемо деякі названі види ресурсів докладніше.

Знання і підприємницький потенціал.

Знання - це форма інформації (сукупність понять <<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F>>, [теоретичних основ](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F) уявлень) у індивідуума, суспільства або у системи штучного інтелекту.

Це конкретні наукові та технічні розробки, які дають можливість організувати виробництво і споживання благ на більш високому, ніж попередній, рівні. Виділяють такі види знань:

- так звані «життєві знання», що включають у себе життєвий досвід;
- загальні знання;
- професійні знання працівників;
- технологічні знання виробництва тощо.

Процес державного управління соціальним розвитком регіону вимагає різноманітних знань, що різняться за категоріями працівників, новизною, сферами діяльності. Накопичення знань також може здійснюватися різними способами: через здобуття освіти (від загальної до післявузівської), набуття досвіду, підвищення кваліфікації, обмін тощо. Головним же джерелом знань, що дає змогу підвищити ефективність процесу державного управління розвитком, безумовно, є наука, оскільки наукові дослідження і досягнення становлять базу знань і навичок, одержуваних у процесі освіти, в тому числі суб'єктами державного управління соціальним розвитком регіону.

В державному управлінні соціальним розвитком регіону знання відіграють особливу роль. По-перше, процес державного управління відповідно до системи поділу праці передбачає наявність особливої групи людей, які професійно займаються управлінською діяльністю, що передбачає наявність у них спеціальних знань і навичок. По-друге, частина діяльності в рамках соціального розвитку передбачає наявність спеціальних знань, без яких ця діяльність неможлива (охорона здоров'я, освіта тощо). По-третє, наявність знань формує такий важливий ресурс для управління соціальним розвитком регіону, як підприємницький потенціал. З іншого боку, розвиваючи свій підприємницький потенціал, індивід здобуває нові знання.

Підприємницький потенціал має особливе значення в процесі управління соціальним розвитком регіону, що продиктовано особливою соціальною роллю малого бізнесу, платформою якої і є даний ресурс. Підприємницький потенціал ототожнюється з підприємницькими здібностями і розглядається як сукупність орієнтації на досягнення успіху, особистої і колективної відповідальності, свободи самовираження і творчості і включає в себе такі елементи, як професійні знання, вроджені та набуті здібності, інноваційний потенціал, а також екстрафункціональні кваліфікації.

Знання пов'язані з таким важливим ресурсом, як інформація.

Інформаційні ресурси

Відповідно до Закону України «Про Національну програму інформатизації» [2], інформаційні ресурси – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Тобто під інформаційними ресурсами маються на увазі окремі документи й окремі масиви документів в інформаційних системах.

Інформаційні ресурси поділяються на два класи: первинна інформація та вторинна інформація:

- первинна інформація характеризує специфіку об'єкта: інформаційні ресурси в цьому випадку можуть бути природні, виробничі, соціально-економічні (наприклад, статистичні дані про процеси відтворення населення);
- вторинна інформація отримується штучними способами (в процесі науково-дослідної, творчої діяльності), на основі обробки первинної інформації за спеціальними параметрами і моделями (логічна, семантична, математична, авторські літературні твори). Тобто головним інструментом тут є інтелектуальна діяльність людей. Особливим видом вторинної інформації є прогнози.

В управлінні соціальним розвитком регіону особливе значення має інформація, що характеризує сприйняття об'єктом (суспільством) результатів управління, тобто суб'єктивна інформація, яку збирають, як правило, за допомогою соціологічних методів дослідження.

Людські ресурси (трудова і демографічні).

Людські ресурси як ресурс державного управління соціальним розвитком регіону можуть розглядатися з позиції таких аспектів:

- демографічний (демонструє залежність даного виду ресурсів від процесів кількісного відтворення населення, враховуючи статевовікову структуру, природний приріст, місця проживання тощо);
- соціологічний (соціальний) (характеризує взаємозв'язок формування і використання людських ресурсів історичною формацією);
- економічний (характеризує економічні відносини в процесах використання населення у відтворювальному процесі),
- статистичний (дає оцінку працездатного віку населення).

Людські ресурси - специфічний і найважливіший з усіх видів економічних ресурсів. Як фактор економічного розвитку людські ресурси - це працівники, що мають певні професійні навички і знання, що необхідні для заняття суспільно корисною працею [4, с. 56].

Базою в процесах формування людських ресурсів є працездатне населення, яке перебуває в працездатному віці.

Працездатність може бути:

- загальною (наявність загальних умінь та навичок, які не потребують спеціальної підготовки, визначають здатність до праці)
- професійної (висококваліфікованої) (наявність умінь та навичок, що вимагають спеціальної підготовки, навчання). Має в сучасних умовах виняткове значення.

Працездатність традиційно лімітується віковими межами, встановленими законодавством. На сьогодні структура працездатності в Україні змінюється. Так, люди віком, що перевищує працездатний, у зв'язку з несприятливою демографічною ситуацією все більше і більше починають розглядатися як людський капітал. Тому розвиток, навчання, стимулювання трудової активності у цієї категорії населення стає одним з найважливіших завдань державного управління соціальним розвитком регіону.

Вивчення людських ресурсів має велике значення для оцінювання ринку праці й розробки відповідної демографічної політики з метою впливу на процеси відтворення населення та його зайнятості.

Специфіка людських ресурсів порівняно з іншими чинниками економічного розвитку полягає в тому, що, по-перше, люди не лише створюють, а і споживають матеріальні та духовні цінності; по-друге, багатогранність людського життя не вичерпується лише трудовою діяльністю, а отже, щоб ефективно використовувати людську працю, потрібно завжди враховувати потреби людини як особистості; по-третє, науково-технічний прогрес і гуманізація суспільного життя стрімко збільшують економічну роль знань, моральності, інтелектуального потенціалу та інших особистих якостей працівників, які формуються роками і поколіннями, а розкриваються людиною лише за сприятливих умов.

Однією з передумов успішного економічного розвитку як на мікро-, так і на макрорівні є врахування інтересів людей у будь-яких діях, спрямованих на підвищення ефективності функціонування господарського механізму. Без такого врахування неможливо досягти підвищення ефективності в широкому (тобто соціально-економічному) розумінні [1, с. 23].

Необхідно відзначити, що людські ресурси є не тільки ресурсом, а й об'єктом державного управління соціальним розвитком.

Соціальна інфраструктура.

Соціальна інфраструктура - сукупність галузей і видів діяльності соціально-економічної системи, за допомогою функціонування яких здійснюється виробництво і реалізація суспільно важливих послуг і благ для населення, тобто реалізація основних напрямів державного управління соціальним розвитком.

Соціальна інфраструктура виконує специфічні, властиві тільки їй функції, такі як: виховання і підвищення інтелектуального рівня (освіта); збільшення тривалості періоду загальної працездатності (охорона здоров'я, фізична культура); підвищення продуктивності праці протягом робочого дня. (громадське харчування, пасажирський транспорт); забезпечення умов для відпочинку населення (дозвілля, рекреація); поліпшення умов проживання (ЖКГ); підвищення культурного рівня (культура, мистецтво).

Фінансові ресурси.

Фінансові ресурси, які використовуються в державному управлінні соціальним розвитком, можна поділити на три види: кошти бюджетів, включаючи кошти унітарних підприємств та установ, кошти позабюджетних фондів і Фонду соціального страхування та приватні кошти.

Відзначимо, що перші два види є основними. Держава бере на себе відповідальність за фінансування політики соціального розвитку.

В управлінні соціальним розвитком активно використовуються і приватні кошти. Причому, як у формі співфінансування (наприклад, концесії), так і у формі благодійності. Саме в соціальну сферу традиційно прямувала велика частина пожертвувань. Формування нових прогресивних механізмів партнерства влади і бізнесу є одним з найважливіших завдань управління соціальним розвитком.

Природні ресурси.

Природні ресурси - це та частина сукупності природних умов і компонентів навколишнього середовища, які можуть бути використані в процесах суспільного виробництва для задоволення матеріальних і культурних потреб суспільства.

В рамках управління соціальним розвитком найважливіше значення мають рекреаційні ресурси, тобто ресурси всіх видів (геологічні (мінеральні води), геоморфологічні (гірські ресурси), кліматичні, гідрологічні, флористичні та фауністичні), які можуть використовуватися для задоволення потреб населення у відпочинку й туризмі та сприяють відновленню здоров'я і працездатності шляхом відпочинку за межами житла.

Капітальні ресурси.

Це сукупність накопичених основних матеріальних і нематеріальних активів, а також оборотних активів, які використовуються у виробництві - засоби виробництва, основні виробничі фонди у вигляді будівель, споруд, машин, інструментів, призначених для використання у виробництві продукції та послуг. В управлінні соціальним розвитком капітальні ресурси виконують роль матеріально-технічної бази.

Висновки. Можна виділити такі особливості ресурсного забезпечення соціального розвитку регіону:

- частина ресурсів є тільки матеріальною базою державного управління соціальним розвитком регіону (капітальні ресурси; природні ресурси; фінансові ресурси), тоді як деякі інші ресурси одночасно є і об'єктом державного управління (знання і підприємницький потенціал; соціальна інфраструктура; людські ресурси);
- однією з характеристик ресурсів управління соціальним розвитком регіону є їх взаємодоповнюваність і взаємовплив, що дає підстави розглядати ресурсне забезпечення державного управління соціальним розвитком регіону як систему з властивими їй якістьми;
- при формуванні та оцінюванні ресурсного забезпечення державного управління соціальним розвитком регіону необхідно враховувати зміни у світових тенденціях, оцінювати тенденції в соціально-економічній системі й можливості використання інноваційних технологій.

Таким чином, система державного управління соціальним розвитком регіону характеризується певними особливостями, з яких однією з найбільш значущих є наявність специфічних (іманентних) елементів, характерних і для об'єктивної, і для інструментальної підсистем комплексної системи державного управління соціальним розвитком регіону.

Систематизація теоретичних основ державного управління соціальним розвитком регіону та представлення сучасного стану наукової розробки даної проблематики за певними ресурсними компонентами вибудовують фундаментальну основу проведення аналізу соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні та визначення тенденцій соціального розвитку в системі державного управління за певними сегментами.

Література.

1. Богиня Д.П. Основы экономики труда: учеб пособие / Д.П. Богиня, О.А. Гришнова - 3-е изд. - М.: Знание-Пресс, 2002 - 387 с.
2. Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98>
3. Лубашев Е.А. Методологические основы построения системы управления социальным развитием региона // Инновационные условия эффективного использования предприятий сферы услуг: сб. научных статей. - СПб.: Политехника-сервис» . – 2013. - С. 165-176
4. Надолішній П. Організаційно-функціональна структура державного управління : поняття і соціальна практика / Надолішній П. // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2003. – №3. – С. 31–42.
5. Скуратівський В. А. Соціальна політика / Скуратівський В. А, Палій О. М., Лібанова Е. М. – 2-ге вид., доповн. та переробл. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 365 с.

References.

1. Boginya, D. P. and Grishnova, O. A. (2002), *Osnovyi ekonomiki truda* [Basics of the economy of labor], Znanie, Moskva, Rossiya.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1998), The Law of Ukraine “About the National program of informatization”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98> (Accessed 05 Jan 2017).
3. Lubashev, E.A. (2013), “The methodological bases of management of social development in the region”, *Innovatsionnye usloviya effektivnogo ispolzovaniya predpriyatiy sferyi uslug: sb. nauchnyih statey*, vol. 8, pp. 165-176.
4. Nadolishniy P. (2003), “The organizational and functional structure of public administration: concept and social practice”, *Visnik NADU pri Prezidentovi Ukrayini*, vol. 3, pp. 31–42.
5. Skurativskiy, V. A. Pally, O. M. and Lbanova, E. M. (2003), *Sotsialna politika* [Social policy], Vid-vo UADU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2017 р.